

El Nadal, del mite a la tradició, DE JOSEP ROMEU

El concepte de globalització s'ha popularitzat en els darrers anys per indicar un procés de permeabilització de totes les societats i cultures. Es generalitza la interconnectivitat i, per tant, la capacitat d'influenciar-se mútuament, salvant les barreres físiques, lingüístiques o geogràfiques, de manera que ja no és imaginable, almenys al món occidental, una comunitat aïllada capaç de mantenir intactes, com potser ho havia fet durant segles, els seus costums, les seves creences, i en general la seva cultura particular. Les interferències interculturals derivades de la globalització, però, no es produeixen equilibradament en totes direccions, sinó que fonamentalment es produeix una pèrdua dels elements més específics de cada cultura per acabar imposant-se els trets propis de les societats dominants. I si bé és cert que el concepte de globalització tal com l'entendem avui és certament recent, no es pot dir ni que sigui nou ni que s'hagi iniciat a les acaballes del segle xx.

D'una banda, al llarg de la història, ja hi ha hagut altres processos de globalització, malgrat no existir els mitjans tecnològics actuals, en la mesura en què sempre són més fàcilment dominables les societats homogènies. Però de l'altra, la globalització en què estem ara immersos i que, evidentment, s'ha accelerat amb les noves tecnologies, en tot cas ja s'havia iniciat com a mínim a la segona meitat del segle XIX. Així, els romàntics s'havien aferrat a les expressions de cultura popular com a referents que singularitzaven un poble, precisament perquè la incipient industrialització imposava uns sistemes de vida que trencaven amb les formes més tradicionals. Folkloristes i etnòlegs catalans, com ara Joan Amades, Cels Gomis, Aureli Capmany, Valeri Serra, Ramon Violant o Rossend Serra, entre molts altres, van fer extensos reculls del folklore català, fins a la primera meitat del segle xx, probablement ja conscients que estaven recollint les darreres mostres del folklore del país, entès encara com a forma de comunicació, i per tant amb una certa funcionalitat, al si de la col·lectivitat. El fet, però, que es recollissin i recopilessin manifestacions folklòriques que començaven a perdre's, volia dir precisament que aquestes manifestacions, com a tals, començaven a deixar de formar part de la vivència popular. Posteriorment, altres estudiosos van poder ampliar i estudiar aquestes formes de cultura popular, tenint encara a l'abast testimonis directes amb records personals d'unes vivències convertides ja en mer folklorisme.

En el moment d'emprendre el present treball, el record del que podien haver estat formes d'expressió i de vivència popular pràcticament ja havia desaparegut. Han perviscut, això sí, uns costums i uns hàbits que per inèrcia s'han perpetuat en el temps, exposats molt més fàcilment a tota mena de distorsions. El Nadal, del mite a la tradició, doncs, no té l'objectiu de recollir les diferents formes de cultura popular que han perviscut a casa nostra, sinó que, com si es tractés d'un treball d'arqueologia, intenta buscar-ne els seus orígens i emmarcar-les en un context més global d'una cultura universal.

Conscient dels riscos que pot comportar qualsevol intent d'interpretació dels mites i de les tradicions populars, el treball s'endinsa en la recerca de possibles orígens de cadascun dels elements que d'alguna manera encara perviuen entorn de les festes nadalenques. La nostra societat, immersa en un procés globalitzador que acosta les diferents cultures del planeta a base d'esborrar-ne els trets que les singularitzaven, és hereva de múltiples i diverses cultures que

al llarg del temps han anat deixant la seva empremta. Les nostres tradicions, doncs, són el resultat de múltiples superposicions d'èpoques successives, però també d'influències de cultures i creences ben diverses. Aquesta barreja de tradicions i de costums crea confusió i incoherències de tota mena, però alhora també acaba enriquint la nostra cultura, que no pot entendre's només com el resultat lineal d'una evolució històrica.

Aquesta mateixa recerca dels orígens dels nostres mites ens palesa que la nostra singularitat, al capdavant, no difereix tant de la d'altres cultures o creences que ens poden semblar molt allunyades de les nostres. L'essència dels problemes existencials de l'ésser humà és viscuda de forma diferent segons l'experiència històrica de cada comunitat, però és evident que existeix un fons comú patrimoni universal; al capdavant, la cultura reflexa les preocupacions i les aspiracions de l'home en el seu sentit més ampli, a les quals cada poble infereix una fisonomia i una concepció especial d'acord amb la seva psicologia i amb la seva manera de ser.

Amb aquestes premisses el treball *El Nadal*, del mite a la tradició analitza cadascuna de les tradicions pròpies del cicle nadalenc, dividides en dos grans blocs: les que impliquen alguna mena d'escenificació o de representació teatral, com ara la mateixa Missa del Gall, els Pastorets, el Pessebre, la cavalcada de Reis o els Sants Innocents, i les que porten associades la idea d'obsequiar o compartir, com ara el tió, l'Arbre de Nadal, el Pare Noël, els Reis, les estrenes, les paneres o els rams de la sort.

No hi ha la pretensió de sentenciar res, sinó simplement d'obrir hipòtesis, establir relacions, i al capdavant adonar-nos que formem part d'un cosmos molt més ampli, és a dir d'una cultura universal. La mateixa que aquí, com arreu, fa temps que ha patit irreversiblement els efectes de la globalització.

Sinopsi del llibre guanyador del Premi Joan Amades de Cultura Popular l'any 2007.